

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ

ПЄШЕВ ОЛЕГ ОЛЕГОВИЧ

УДК 165.731:37.09 (410) „19” (043.3)

**ФІЛОСОФСЬКО-ОСВІТНІ ЕКСПЛОРАЦІЇ
РІЧАРДА СТЕНЛІ ПІТЕРСА: ДО РЕЦЕПЦІЇ В УКРАЇНСЬКИХ
КОНТЕКСТАХ**

09.00.10 – філософія освіти

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філософських наук

Харків – 2016

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі філософії Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор філософських наук, професор
Волков Олександр Григорович,
Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, професор кафедри філософії.

Офіційні опоненти: доктор філософських наук, професор
Кочубей Наталія Василівна,
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, завідувач кафедри менеджменту та інноваційних технологій соціокультурної діяльності.

доктор філософських наук, доцент
Фінін Георгій Іванович,
КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, завідувач кафедри соціально-економічних дисциплін.

Захист відбудеться 4 березня 2017 р. о 12:00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.053.07 у Харківському національному педагогічному університеті імені Г. С. Сковороди за адресою: 61002, м. Харків, вул. Алчевських, 29, зала засідань.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди за адресою: 61168, м. Харків, вул. Валентинівська, 2, ауд. 215-В.

Автореферат розісланий 3 лютого 2017 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

М. О. Дроботенко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що соціокультурна відповідальність сьогодення стимулює провідні європейські держави вибудовувати освітні відносини за більш прогресивними, прагматичними та раціонально вивіреними моделями. У цьому контексті значних успіхів досягла система освіти Великобританії, переваги якої більшою мірою ґрунтуються на методологічній платформі неопозитивізму, сцієнтизму та емпіризму. Обираючи європейський вектор розвитку, Україна отримує не лише можливість долучитись до освітніх концепцій «пророчого типу», в яких сучасні філософи освіти надають авторське бачення перспектив розвитку освітянських відносин, а й шанс адаптувати досягнення строгої, науково-раціоналістичної традиції західної філософії, основна увага в якій приділяється логічній аргументації, прагматиці, вчасному вирішенню нагальних освітніх проблем.

Звернення до потенціалу аналітичної філософії освіти обумовлено потребою в узгодженні пріоритетів і можливостей спільної освітньої політики на шляху інтеграції України в єдиний європейський освітній простір, а також розв'язанні протиріч та антиномій, що виникають на цьому шляху. Відомо, що в середині ХХ ст. її представники критикували ідеологічну «індоктринацію» системи англо-американської освіти і показали, що сучасна вища школа, реформована у відповідності до філософії Дж. Дьюї, яка навіювала доктрини без аналізу коректності їх вихідних посилянь і була не релевантна вимогам суспільства. Сьогодні цінність аналітичної філософії освіти полягає в орієнтації педагогічної теорії та практики на виховання й формування критичного розуму, спрямованого на виявлення догматизму в педагогічному мисленні та відстоювання принципів «відкритого суспільства», демократичних інституцій в управлінні системою освіти, на розуміння дидактики як прикладної галузі соціального знання (вектор до соціальної педагогіки), а також протиставлення соціальної інженерії холізму, і, відповідно, критиці довгострокового планування та проектування в педагогічних технологіях.

Ідейною основою британської аналітичної філософії освіти є європейська неопозитивістська традиція (Л. Вітгентштейн, М. Дамміт, С. Карнап, Г. Райл, Б. Рассел, Р. Рорті та ін.). Аналітична методологія стала стимулом для філософсько-педагогічних пошуків В. Брецинка, Г. Здарзила, Ф. Кубе, Р. Лохнера, Е. Макміллана, М. Оукшота, Р.С. Пітерса, Д. Солтіса, Д. Уайта, Д. Хамліна, І. Шефлера та інших дослідників.

Увага до ідейної спадщини Р.С. Пітерса, як засновника аналітичної філософії освіти Великобританії, обумовлена запитом на критичний гносеологічний аналіз сучасної мови педагогіки, на виявлення цінності конкретного педагогічного знання, на осмислення продуктивності теорії виховання.

У цьому сенсі філософія освіти британського дослідника спонукає до критико-раціоналістичного аналізу педагогічного досвіду за рахунок логічного аналізу мови і таким чином онтологізується в освітній практиці. Пошук понятійної чіткості базових понять освіти, відповідність цілей освіти вимогам суспільства, лібералізація виховання особистості, аналітичне обґрунтування ефективності цілей і засобів освіти та інші аспекти філософської спадщини Р.С. Пітерса входять до кола проблем, дослідження яких набуває особливої наукової цінності в сучасній вітчизняній освіті.

Стан наукової розробки проблеми. Спадщина фундатора аналітичної філософії освіти Р.С. Пітерса досліджувалася переважно англійськими та американськими вченими (П. Енслін, Дж. Іавокер, Дж. Кляйнг, Д. Купер, Б. Спікер, Дж. Стойтел, П. Хірст та ін.). Вони розглядали окремі аспекти філософсько-педагогічної спадщини, а також системно досліджували світоглядно-методологічні засади філософії освіти Р.С. Пітерса. Перші зарубіжні публікації, присвячені аналізу ідейного доробку мислителя та полеміці щодо базових положень його концепції, з'являються в кінці 70-х – першій половині 90-х рр. ХХ ст.

Можна виділити деяких авторів, які епізодично розкривають теоретико-методологічні аспекти аналітичної філософії освіти Р.С. Пітерса. Зокрема, особливості використання трансцендентальної аргументації в обґрунтуванні освіти представлені в працях Дж. Кляйнга (1973). Особливості неопозитивістської етики і формування освіти, заснованої на логіці мови моралі, представлені в працях Дж. Іавокера (1973), Д. Купера (1986). Аналіз внеску в освітню політику і практику, а також оцінка соціального контексту освітнього дискурсу надаються в дослідженнях П. Хірста (1986). Розуміння освіти як соціокультурної ініціативи переосмислюється в наукових публікаціях П. Енсліном (1985). Проблематика побудови концепту і концептуалізації освіти розкривається в науковому доробку Р. Спікера (1989), Дж. Стойтела (1991).

У зарубіжних наукових публікаціях за останнє десятиліття можна спостерігати ренесанс філософсько-педагогічних поглядів класиків аналітичної філософії освіти. Критичну оцінку найбільш відомих монографічних праць Р.С. Пітерса у 2000-х роках надали Ст. Циперс (2014) та Кр. Мартін (2014). Дослідженню пітерсівських «критеріїв освіти», а також проблем неопозитивістської етики при формуванні особистісної «концепції освіти» присвятив свої розробки К. Беккет (2011).

Окремі аспекти імплементації методологічних засад аналітичної філософії освіти знайшли своє відображення в науковому доробку вітчизняних учених, а саме В. Андрущенко, О. Базалук, Б. Бессонова, І. Беха, О. Волкова, В. Гузу, Л. Герасимової, Б. Гершунського, Л. Губерського, В. Ільїна, А. Касьяна, Н. Кочубей, С. Клепко, В. Кременя, М. Култаєвої, Т. Кучери, Л. Ніколаєвої, І. Радіонової, В. Розіна, О. Руткевич, М. Семікіна, Л. Степашко, В. Огнев'юка, І. Предборської, В. Савельєва, Н. Худякової, Г. Фініна, М. Чапаєва, І. Яруліна та ін. Однак, системний аналіз філософсько-педагогічної спадщини Р.С. Пітерса фактично не здійснювався. За останні

роки можна зазначити лише окремі наукові публікації (С. Балмаєвої, А. Барбариги, Н. Готько, В. Лапчинської), які розглядають ідейний доробок Р.С. Пітерса, більшою мірою концентруючи увагу на взаємовпливі дидактики, філософії мови й аналітичної філософії в процесі професійного та особистісного самовизначення.

Віддаючи належне науково-практичній значущості критичного осмислення творчості Р.С. Пітерса, необхідно вказати на очевидну відсутність у вітчизняній науці цілеспрямованого аналізу потенціалу аналітичної філософії освіти, який синтезує в собі висвітлення призначення концептуалізації, розуміння понятійно-категоріального апарату науки, включає дослідження трансформацій змісту концептів та розглядає концептосферу відносно педагогічної практики, а також телеологічних та аксіологічних аспектів.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тему дисертаційного дослідження затверджено рішенням Вченої ради Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (протокол № 10 від 2012 р.). Дисертаційне дослідження виконане на кафедрі філософії Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького у межах комплексної теми наукових досліджень Інституту вищої освіти НАПН України та Центру філософії освіти ХНПУ імені Г. С. Сковороди – «Філософські засади трансформації вищої освіти в Україні на початку XXI століття» (0103U000960, №44 від 06 березня 2003 року) та комплексної теми кафедри філософії ХНПУ імені Г. С. Сковороди «Філософія освіти і духовне оновлення українського суспільства» (0111U006439 від 26.05.2011 р.).

Актуальність теми, наявність суперечностей теоретичного та праксеологічного змісту зумовили **мету дослідження:** реконструкція наукової спадщини Р.С. Пітерса з визначенням методологічного потенціалу аналітичної філософії освіти та можливостей імплементації її здобутків у вітчизняну освітню практику.

Реалізація поставленої мети передбачає виконання таких **дослідницьких завдань:**

- визначити соціокультурні передумови становлення аналітичної філософії Р.С. Пітерса та здійснити системний аналіз його філософсько-педагогічної спадщини;
- дослідити процесуальність і структуру концептуалізації освіти Р.С. Пітерсом на предмет визначення, уточнення, обумовленностей і демаркації базових понять педагогіки та їх подальшої онтологізації;
- обґрунтувати методологічну значущість ідеї формування історичним суб'єктом власної «концепції освіти»;
- охарактеризувати цінність аналітичної філософії Р.С. Пітерса в осмисленні ідеї лібералізації освіти та її тлумачення як «соціокультурної ініціації»;

– виявити евристичний потенціал концептуалізації освіти Р.С. Пітерсом та визначити можливості й перспективи імплементації його ідей в освітній осередок України.

Об’єкт дослідження – аналітична філософія освіти Р.С. Пітерса.

Предмет дослідження – експлорація філософсько-педагогічної спадщини Р.С. Пітерса.

Наукова новизна роботи обумовлена тим, що зроблена спроба комплексної теоретичної реконструкції творчої спадщини Р.С. Пітерса як засновника аналітичної філософії освіти. На основі системного аналізу світоглядно-методологічного потенціалу його філософсько-педагогічної концепції сформульовані положення та висновки, що містять наукову новизну й виносяться на захист. Серед основних наукових положень, які претендують на новизну, слід виділити наступні, тому що **вперше**:

– встановлена генеза та логічні основи аналітичної філософії освіти британського дослідника, що формувалися під впливом ідей Л. Вітгенштейна, Дж. Дьюї та Дж. Мура;

– проаналізовані погляди на виховання Р.С. Пітерса, що побудовані на методологічній основі неопозитивістської етики та «раціональному кодексі моральності», та обґрунтована функція знання при аналізі ціннісної структури освіти в передачі молодому поколінню наукового, духовного й соціального досвіду;

– охарактеризована цінність аналітичної філософії Р.С. Пітерса в тлумаченні лібералізації освіти як соціокультурної ініціації;

– визначені можливості застосування його філософських ідей у контексті модернізації вітчизняної освіти.

Також подальшого розвитку набуло:

– виявлені філософсько-педагогічні аспекти аналітичного методу при визначенні сутності концепту як сфери відображення у понятті суспільного досвіду;

– проаналізовано використання аналітичного методу для систематизації базових освітніх концептів за допомогою інструментарію лінгвістичного аналізу;

– обґрунтована методологічна значущість ідеї формування історичних засад концептуалізації.

Теоретичне та практичне значення дослідження полягає у системному аналізі та узагальненні положень аналітичної філософії освіти Р. С. Пітерса, що має значення у визначенні і конкретизації концептуальних основ гуманізації сучасної освіти. Базові положення та висновки дисертації можуть бути використані при розробці концептуальних засад освітньої та соціокультурної політики української держави. Результати дисертаційного дослідження можуть бути корисні в проектах модернізації освіти України. Матеріали дослідження можуть бути використані під час підготовки та викладання таких дисциплін, як «Філософія освіти», «Педагогіка», «Історія педагогіки», а також при розробці культурно-виховних та освітніх програм. На їх основі може бути підготовлений спеціальний курс, призначений для

засвоєння та використання методів аналітичної філософії в дидактиці вищої школи.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійною науковою працею здобувача. Автореферат і опубліковані наукові статті, у яких викладено основні положення й результати дослідження, є оригінальними працями дисертанта. У працях зі співавторами особистий внесок здобувача полягає в аналізі філософських поглядів британського дослідника, обґрунтуванні основних ідей їх використання в сучасній освітній системі, виданні колективної монографії, що присвячена філософській та педагогічній спадщині Р.С. Пітерса і має назву «Аналитическая философия Ричарда Стенли Питерса» (співавтори: доктор філософських наук, професор Волков Олександр Григорович; кандидат філософських наук Семікін Михайло Олександрович).

Апробація результатів дисертаційного дослідження. Основні положення та висновки роботи були обговорені на засіданнях кафедри філософії Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького. Результати дисертаційного дослідження викладено у доповідях на міжнародних, всеукраїнських наукових конференціях і семінарах: «Антропологічні виміри науки і освіти: досягнення та перспективи» (травень 2012, м. Мелітополь); «Аспекти у реалізації наукових досліджень» (вересень 2013, м. Горлівка.); «Гармонізація культурно-освітнього простору вищої школи: соціально-педагогічні аспекти» (червень 2014, м. Мелітополь); «Проблеми, тенденції, перспективи екологізації культурно-освітнього простору» (жовтень 2014, м. Мелітополь); «Актуальні проблеми гуманітарних та природничих наук» (квітень 2015, м. Одеса); «Людина в умовах мінливості соціокультурного простору: духовно-практичний вимір» (червень 2016, м. Мелітополь); «Актуальні питання суспільних наук: наукові дискусії» (серпень 2016, м. Київ); Міжнародна науково-практична конференція «Суспільні науки: Сучасні тенденції та фактори розвитку» (січень 2017, м. Одеса).

Публікації. Результати дисертаційного дослідження представлені у колективній монографії, 7 наукових статтях у фахових виданнях з філософських наук, 2 з них – у іноземних фахових виданнях, та 7 публікаціях тез наукових конференцій.

Структура та обсяг дисертаційного дослідження зумовлені його метою та завданнями. Дисертаційне дослідження складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (190 позицій, з них 51 – іноземною мовою). Загальний обсяг дослідження становить 184 сторінки, з них – 166 сторінок основного тексту.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, сформульовано його мету, схарактеризовано об'єкт, предмет і завдання, визначено методологічну основу й теоретичні джерела, напрями й ступінь

дослідженості проблеми, а також основні положення, що відзначаються науковою новизною, окреслено теоретичну й науково-практичну цінність одержаних результатів і форми їх апробації.

У першому розділі – «Теоретико-методологічні основи формування філософсько-педагогічних поглядів Р.С. Пітерса» – виявлено передумови виникнення аналітичної філософії освіти. Проаналізовано її зв'язок та спорідненість із філософськими поглядами пізнього Л. Вітгенштейна, розкрито основні завдання цього напрямку, що допоможуть зрозуміти його цінність та актуальність при вирішенні сучасних освітніх проблем.

У підрозділі 1.1. «Гене́за та логічні основи аналітичної філософії Р.С. Пітерса» розглянута концептуальна основа поглядів видатного британського філософа на питання, що пов'язані з логічним обґрунтуванням змісту освіти. Він був глибоко переконаний у тому, що філософія освіти є унікальним напрямом, ключова мета якого полягає в критичному вивченні концептуалізації і аналітичній розробці складних питань у сфері освіти, пов'язаних із проблемами прав та свобод суб'єктів освітнього простору, аналізі процесу навчання, структури навчальних планів тощо.

Логічна спрямованість аналітичної філософії Р.С. Пітерса бере свій початок у формальній та символічній логіці. Слід також звернути увагу на спадкоємність діалектичної логіки Г.В.Ф. Гегеля та аналітичного підходу, що вивчають принципи виникнення та оформлення саме змісту, а не форми, при розгляді значення понять. Однак, якщо у німецькій класичній філософії поняття є чистими сутностями, то в аналітичній філософії вони безпосередньо пов'язані з діями, які вони позначають.

Р.С. Пітерс був першим, хто використав аналітичний метод для створення такого прийому, як концептуалізація. До цього багато філософів розглядали концепт як сферу дослідження проблем мовознавства. Проте британський дослідник переніс означену проблематику у сферу суспільного досвіду, а точніше, досвіду освітнього. Ця проблематика була розвинута такими вітчизняними вченими у сфері мовознавства як Н. Андрейчук, О. Аргуткіна, Н. Арутюнова, С. Аскольдов, А. Вежбицька, В. Виноградов, О. Грушак, В. Калашник, В. Карасик, В. Колесов, М. Кочерган, О. Лазарович, В. Літяга, І. Мамажанова, І. Покровська, З. Попова, Н. Рябцева, Г. Слишкін, Ю. Степанов, І. Стернін, І. Тарасенко, Р. Фрумкіна, П. Чесноков та багатьма іншими.

У підрозділі 1.2. «Методологічна спорідненість ідей пізнього Л. Вітгенштейна та філософії освіти Р.С. Пітерса» проаналізовано вплив філософії австрійського вченого на логічні основи філософії його послідовника, особливо ідеї мови як інструменту структурування реальності, а також концепції «мовної гри». Варто зазначити, що філософська спадщина Л. Вітгенштейна розлядалася багатьма російськими та вітчизняними вченими, зокрема Л. Бобровою, К. Галаніною, М. Гончаренко, О. Грязновим, С. Данько, М. Козловою, Л. Мікешіною, О. Сардак, А. Синицею, З. Сокулер, Є. Шушкевичем та іншими.

Аналіз «пізніх» періодів творчості Л. Вітгенштейна та Е. Гуссерля дає підстави стверджувати про їх методологічну спорідненість. Засновник феноменології трактує логічне значення як вираз, що переходить до царства «логосу», тобто понятійного. Водночас, саме понятійна сфера є предметом дослідження Р.С. Пітерса.

У цьому підрозділі визначена можливість здійснення концептуального аналізу, який британський учений використовує як важливий інструмент дослідження стану освіти. Філософ розрізняє концептуальний аналіз, об'єктом якого є виявлення зв'язків між поняттями в рамках певної форми дискурсу, концептуалізацію та філософське обґрунтування, метою якого є надання переконливих етичних аргументів для пояснення концепції. На його думку, концепти набувають власного сенсу в рамках конкретних культур та історичних періодів. Це пояснює той факт, що термін «освіта» в перебігу своєї історії використовувався для позначення навчання або виховання дітей у різних значеннях.

У другому розділі – **«Філософсько-педагогічні аспекти аналітичної спадщини Р.С. Пітерса»** – окреслено зв'язок концепту «освіта» з соціальним життям групи, що передбачає наявність різних акцентів і оцінок при його використанні. Розкрито проблему доцільності і цінності освіти в рамках аналітичних досліджень британського дослідника. За допомогою аналізу таких понять, як «провина», «покарання» та ін., що використовуються у повсякденній мові, філософ з'ясовує критерії, які повинні визначати індивідуальну і соціальну цінність освіти. До аналізу значення понять у когнітивній лінгвістиці зверталися О. Бабушкін, А. Карпенко, О. Місінкевич, Є. Пожарницька, М. Солдатова, О. Хорошун, О. Южакова та інші. Р.С. Пітерсом проаналізовано поняття «ліберальність», яке дозволяє виявити як необхідність, так і обмеженість концептуального аналізу, оскільки виникає потреба дослідження не лише значення понять, а й безпосереднього досвіду, припущень, думок і норм. У якості основи лібералізації освіти він акцентував увагу на усвідомленості свободи учнів, що суперечило ідеалам ряду прогресивних мислителів того часу, які піклувалися про першорядну важливість слідування інтересам та справедливості.

У підрозділі 2.1. **«Концептуалізм Р.С. Пітерса і тлумачення освіти як суспільного режиму досвіду»** на основі аналізу теоретичних джерел було розглянуто трактування концепту з позиції різних напрямків. З'ясовано, що в аналітичній філософії суспільний досвід досліджується при концептуальному аналізі, призначення якого полягає в розгляді формування значень понять у повсякденній мові. Її завдання філософ бачить у визначенні процесу того, як встановлюються певні значення і знання за допомогою використання мови.

Визначено, що під впливом етичної позиції Дж. Мура Р.С. Пітерс у своїх аналітичних дослідженнях відповідає на питання про внутрішні цінності та доцільність освіти. За допомогою аналізу понять, що використовуються в повсякденній мові, з'ясовуються критерії, які повинні визначати її цінність. Філософська спадщина Дж. Мура також знайшла своє відображення у працях таких вітчизняних учених, як О. Артемьєва, О. Волков, О. Грязнов,

Т. Жихарьова, Л. Коновалова, С. Костов, І. Нарський, Є. Полянська, Г. Рогонян, Є. Суханова, В. Шанін, М. Яценко.

У підрозділі 2.2. «Концептосфера освіти та її лінгво-аналітичний вимір» розглянуто трактування безпосередньо концепту «освіта» Р.С. Пітерсом. Для британського філософа освіта не може відноситися до конкретної діяльності або процесу, а стосується системи процесів, призначення яких – «робити людину кращою». Розмірковуючи над значенням концепту «освіта», він виходить із так званого «сімейства процесів» (family of processes), принципи єдності якого обумовлюють собою «краще» майбутнє суспільства. «Краще» розуміється з аксіологічного погляду, оскільки певна кількість таких процесів призводить до досягнення кінцевої бажаної мети.

У ході дослідження виявлено, що у своїх лінгво-аналітичних дослідженнях освіти Р.С. Пітерс спирається на ідею Л. Вітгенштейна, за якою не слід шукати простих ситуацій, що вказують на факти, а слід звернутися до розуміння цілісності концепту в єдності з іншими. Йдеться про «сімейні подібності» (family resemblance), які виявляються, якщо порівнювати різні види мовних ігор. Британський філософ освіти виходить із постулату аналітичної філософії, що не може бути досвіду і знання без асоціації понять, які його структурують.

Більш привабливим, на думку Р.С. Пітерса, є концептуальний погляд, за яким посилюється зв'язок між освітою та її соціальним призначенням, указується на важливість розуміння. Тим більше, що неможливо охарактеризувати освітні завдання вчителя без уявлення про освітні цілі. Щоб уникнути цього, розглядаються інші концепти, які входять у концептосферу освіти, насамперед – концепт «розвиток». При аналізі згаданого концепту він звертається до розуміння індивідуальної свідомості британськими емпіриками Ф. Беконом і Дж. Локком, які розглядають розвиток як повільний процес, за допомогою якого загальні переконання формуються у вигляді накопичення досвіду. Встановлено, що знання та досвід не можуть існувати без асоціації понять, котрі їх структурують, і для чіткого розуміння терміна «освіта» необхідно виділити його основні цілі, а це можливо лише шляхом детального аналізу мовних структур, чим і займається аналітична філософія.

У підрозділі 2.3. «Освіта як «соціокультурна ініціація» та її ліберальні основи» розглядаються погляди Р.С. Пітерса на феноменологічне трактування свідомості, яка розглядається як ментальна структура, що має певну спрямованість. Філософ висуває тезу, що процес посвячення в подібні форми мислення і є процесом освіти через формування «порядку» (спрямованості) потоку свідомості за допомогою утворення категоріальної і концептуальної структури.

Уявлення про структурну цілісність концептів він поширює на стосунки між учителем і учнем за допомогою використання поняття Д. Лоуренса «свята земля» (holy ground), яке акцентує увагу на потребі наявності взаєморозуміння між ними, інакше кажучи, формування структурно-етичної

єдності. У цьому контексті освіта виступає способом накладення «малюнка» на свідомість іншої людини, або виступає як фіксація навколишнього середовища, що надалі стає імпульсом для подальшого розвитку. Реалізація цього процесу стає можливою за допомогою ініціації суб'єкта в суспільне середовище за допомогою мови.

Визначено, що важливість звернення до співвідношення понять «освіта» і «ліберальна освіта», з погляду філософа, полягає в тому, що вони є свого роду заклик до «освіченості», а не до «професійної підготовки» для здійснення утилітаристських цілей. Функція ліберальності проявляється в тому, щоб усунути обмеження з боку навчальної програми. На думку Р.С. Пітерса, аналіз ліберальної освіти дозволяє виявити як необхідність, так і обмеженість концептуального аналізу, оскільки виникає потреба дослідження не лише значення понять, а й безпосереднього досвіду, припущень і думок, норм. При цьому нагадується, що людину не можна назвати освіченою, якщо вона в курсі деяких культурних явищ, але ніколи не турбується про норми, пов'язані з ними. На цій підставі робиться висновок, що освіта включає в себе спонукання, насамперед, моральне, тобто ініціацію. До питання ініціації у навчальному процесі також звертаються і Н. Глузман, Т. Гура, Т. Іщук, П. Лукша, О. Піскунов, Є. Нікуліна.

Цінними визнаються критичність мислення, наявність соціально затребуваних знань, моральності та естетичного смаку, що в сукупності стає денотативним змістом поняття «бути освіченим».

У третьому розділі – «Соціально-педагогічні ідеї Р.С. Пітерса та їх застосування у вітчизняній освіті» – на підставі зіставлення філософом поглядів традиціоналістів та прогресивістів на встановлення цілей освіти, визначено, що освіта є процесом, котрий постійно трансформується в залежності від того, які цілі ставляться перед нею. Розглянуто основні ознаки освітнього ідеалу; з'ясовано передумови продуктивності освіти, які він вважає одними з найважливіших у процесі здобуття знань.

У підрозділі 3.1. «Телеологія освіти Р.С. Пітерса та її аксіологічні аспекти» розглядається телеологія освіти британського філософа, а саме такі її риси, як досягнення «наукового» стану свідомості, формування уявлення про прогрес і про те, що кожен крок невід'ємно пов'язаний із позитивними рішеннями, які покращують життя людей. Встановлено, що своєрідність телеології освіти Р.С. Пітерса полягає в тому, що вона ґрунтується на соліпсизмі, визнає безсумнівною реальністю тільки суб'єкта, що пізнає.

Міркуючи про цінності освіти, Р.С. Пітерс звертає увагу на наступні моменти: вона повинна ініціювати діяльність, яка має бути доступна людям із широтою і глибиною розуміння; спонукати до критичного мислення і перегляду своїх переконань; її отримання має змусити підкорятися вимогам розуму для виявлення істини; освітній процес повинен здійснюватися морально допустимими способами, необхідно надавати людям можливість насолоджуватися результатами діяльності. Телеологічний аспект освіти також знайшов відображення у працях О. Вознюка, О. Карпова, Я. Коменського, В. Ломако, Л. Нечепоренка та багатьох інших.

Розглянуто еволюцію концепту «освіта» у різні історичні періоди розвитку філософської думки; виявлено, що на думку Р.С. Пітерса, освіта повинна бути спрямована на реалізацію того, з чим вона успішно справлялася в минулих століттях – соціалізувати через навчання для подальшого сортування за навчальними досягненнями і призначення суб'єктів до відповідних ніш соціальної структури.

На основі аналізу праць М. Горкхаймера і Т. Адорно встановлено, що їх критика стану освіти певною мірою збігається з пітерсівською в контексті його заперечення трактування освіти як бажаного стану, коли вона розглядається як володіння знаннями і здібностями до розуміння, оскільки це цінується в рамках культури, насамперед, буржуазної. Це пояснюється тим, що «бути освіченим» для держави виявляється бажаним, що передбачає актуальність передачі знань і розуміння.

Також установлено, що незважаючи на підтримку Р.С. Пітерсом педагогічних ідей Дж. Дьюї, він негативно ставиться до трактування освіти як передачі знань в якості «інертних ідей», оскільки в цьому випадку не розкривається своєрідність форм життя і здатність критикувати. Освіта розглядається як передача знань, у яких міститься конкретизація «інформації про ідеали, надії, очікування, норми, думки». Таким чином, якщо основна увага у прагматизмі приділяється наступності суспільного досвіду, в аналітичній філософії він становить лише прояв форм життя.

У підрозділі 3.2. «Філософія освіти Р.С. Пітерса на шляху примирення традиціоналізму і прогресивізму» проаналізовано протистояння традиціоналістів, які висувають в якості мети освоєння знань і навичок, необхідних для суспільства, і прогресивістів, які відстоюють пріоритетність індивідуального розвитку, правильному трактуванню якого, на думку філософа, заважає біологічний фон, тобто опора на Ч. Дарвіна, адже тоді мета освіти розглядається як «зростання» або розширення можливостей дитини, яка повинна бути першовідкривачем. На підставі зіставлення цих протилежних поглядів на встановлення цілей освіти Р.С. Пітерс приходять до таких висновків: якщо традиціоналісти сильні у сфері визначення цілей і змісту освіти, але слабкі за методами, то прогресивісти сильні за методами, але слабкі у визначенні цілей і змісту, тому він наполягає на синтезі цих двох підходів, тим більше, що при освоєнні державних режимів досвіду ідеали прогресивістів – порожні поняття. Це зіставлення свідчить про те, що освіта як явище культури не є раз і назавжди встановленим і сформованим, зовсім навпаки, воно постійно трансформується в залежності від того, які цілі встановлюються перед ним.

У ході дослідження філософської спадщини Р.С. Пітерса було встановлено, що сучасна освітня діяльність в умовах громадського досвіду, що вдосконалюється, залежить, на думку філософа, від здатності до оволодіння знаннями і навичками, які необхідні в суспільстві. Тому великого значення набуває спеціалізація як здатність застосувати себе в певній сфері виробництва. І, тим не менш, зазначається, що однією з перешкод для успішності є бажання досягнення кар'єрних цілей. Одним зі способів його

подолання виділяється залучення до управління установою, в результаті чого ентузіазм спрямовується на досягнення педагогічного ідеалу. Мислитель пропонує залучати студентів до дискусій про способи викладання, щоб вони ставилися до навчання як до спільної справи.

Водночас, при використанні лише традиційного або лише прогресивістського підходу ми отримуємо низку проблем у кожному з них. З метою уникнення цього Р.С. Пітерс пропонує не обмежувати себе рамками означених підходів. Це дозволить уникнути крайнощів і знайти «золоту середину», при якій освіта стає наближеною до проблем сучасності. Поєднання традицій і розвитку людини (традиціоналізму і прогресивізму), за Р.С. Пітерсом, є найкращим варіантом змісту освіти. Саме цей підхід можна використовувати для визначення продуктивності тієї чи іншої освітньої концепції.

У підрозділі 3.3. «Проблеми використання теоретико-практичної спадщини Р.С. Пітерса у вітчизняній освіті», концентруючись на аспекті взаємодії філософії освіти України з ідеями філософії освіти Великобританії, на завершальному етапі дослідження робиться акцент на діяльнісному компоненті філософії, який знаходить своє вираження у визначенні форм освітньої організації, пошуку оптимальних комунікаційних каналів, що визначають становлення знання та освіченості.

Найбільш загальні положення, що об'єднують різні вітчизняні освітні концепції, базуються на входженні особистості у світ «життєвих сенсів» і актуалізуються в сучасних філософсько-педагогічних дослідженнях, пов'язаних, передусім, із детермінантами освітньої діяльності, що досліджується в працях В. Андрущенка, О. Базалук, Б. Бессонова, І. Беха, В. Гузу, Л. Герасимової, Б. Гершунського, Л. Губерського, В. Ільїна, А. Касьяна, В. Кременя, М. Култаєвої, Т. Кучери, Л. Ніколаєвої, В. Розіна, О. Руткевич, Л. Степашко, В. Огнев'юка, І. Предборської, В. Савельєва, Н. Худякової, М. Чапаєва, І. Яруліна та інших.

Визначено, що затребуваність соціально-педагогічних ідей Р.С. Пітерса пов'язана також із тим, що його творчість була спрямована на наукове обґрунтування функції знання і ціннісної структури освіти, її лібералізації, критики авторитарності виховання, і водночас – на протест проти відверто індивідуалістичних тенденцій. Історіографічний аналіз теоретичних джерел у першому і другому розділі, а також дослідження сучасної соціально-педагогічної ситуації і тенденцій розвитку системи освіти в цілому, дозволили розробити практико-орієнтовану платформу адаптації пітерсівських ідей у соціокультурній реальності сучасної України для сприяння модернізаційним освітнім процесам.

Проблема компетентісної освіти досить тісно пов'язана зі змінами, що відбуваються в суспільстві. Таким чином, навчальний заклад мусить формувати у своїх студентів такі якості, як динамізм, ініціатива, конструктивізм, творчість, самостійність та інші. Варто зазначити, що телеологічне обґрунтування результатів навчання є основою компетентісного підходу в освіті. Телеологічне обґрунтування передбачає, насамперед,

визначення ключових (базових) компетенцій та їх співвідношення із тим чи іншим типом цілей, що є бажаними для досягнення.

Розвиток освіти є стратегічним ресурсом подолання кризових процесів, основним засобом розвитку гуманістичної сутності людини. Суспільна потреба в освічених людях актуалізує економічну та соціальну функції. На етапі утвердження України як правової держави постає проблема відставання від світових тенденцій економічного і соціального розвитку. У цьому контексті надзвичайно актуальним є піднесення освіти до основних державних пріоритетів. Водночас, для формування та реалізації якісної освітньої політики варто визначити принципи, на яких базується державна політика в галузі освіти.

ВИСНОВКИ

При розгляді гносеологічного аспекту аналітичної філософії освіти простежується своєрідність логічного емпіризму, в якому, з одного боку, можна бачити відданість традиціям раціоналізму, зокрема те, що основна мета полягає в удосконаленні застосування розуму в суспільному досвіді, з іншого – емпіризму, який передбачає звернення до його дослідження, відповідно, виявлення недоліків і можливих шляхів вдосконалення. Саме тому в центрі уваги аналітичної філософії Р.С. Пітерса опиняється стан суспільної свідомості, який трактується як здійснення пізнавальних здібностей, що дозволяє досягти досконалості в освітній діяльності.

Аналітична філософія освіти Р.С. Пітерса встановлює органічний зв'язок між педагогічними проблемами та глибинними шарами філософської думки, спираючись на ідеї класичної німецької філософії, герменевтики та неопозитивізму. Логічна орієнтація аналітичної філософії Р. С. Пітерса бере свій початок у формальній і символічній логіці та розумінні її призначення Г. Гегелем. Відповідно, діалектична логіка та аналітичний підхід виявляють принципи розвитку саме змісту, а не форми, тому розглядають значення понять. Однак у німецькій класичній філософії поняття виступають чистими сутностями, тоді як у аналітичній філософії вони безпосередньо пов'язані із діями, які вони позначають. Британський вчений вперше використовує аналітичний метод для створення такого прийому як концептуалізація і переносить його до сфери суспільного досвіду. Освіта відноситься ним до рангу «мовної гри», а сам вибір суб'єктом професії вчителя філософ пов'язує із самою природою освіти, матеріальними стимулами та набутті певного соціального статусу.

На філософію Р. Пітерса впливали ідеї пізнього Л. Вітгенштейна, особливо концепція «мовної гри». На думку засновника аналітичної філософії освіти, щоб навчити дитину осмислювати значення будь-якого предмета, необхідно навчити її співвідносити цей предмет зі словом, котре його позначає. Онтологізація логіки, що характерна для нього, тотожна тезі Л. Вітгенштейна про те, що логіка є не теорією, а відображенням цілісності світу. З цієї позиції формулюється вимога логічності до освіти, а саме

детермінації її цілей, тому засоби повинні бути тісно пов'язані з результатами.

На думку британського філософа аналітичний метод дозволяє вирішувати завдання, спрямовані на виявлення не загальних закономірностей, а, навпаки, унікальності та неповторності, індивідуальності явищ, що свідчить про його близькість до ідеографічного методу історичних наук, розробленого й описаного Г. Ріккертом. У дисертаційному дослідженні доведено, що його використання спирається на положення герменевтики, зокрема, щодо тези про «сімейство подібностей», за допомогою якої вдається виявити значення поняття «освіта» шляхом співвіднесення його із сукупністю інших. Цей принцип має багато спільного із правилом герменевтичного кола, що застосовується в дослідженнях Ф. Шлейєрмахера, В. Дільтея та ін., згідно з яким частина може розумітися при співвіднесенні з цілим, оскільки ціле виявляється при розгляді сукупності частин, що входять до нього.

Близькість аналітичного методу із прагматичним полягає в тому, що він передбачає вивчення досвіду в його безпосередності, що відкривається в концепті як єдність поняття, і його практичного застосування, обумовленості мови і дії. Останнє демонструє наявність спільності аналітичного методу з інструменталізмом Дж. Дьюї, хоча основні його положення піддаються Р.С. Пітерсом критиці, насамперед, трактування істини, згідно з якою вона тотожна практичній користі здійсненої дії при досягненні утилітарної мети. Відкидаючи інструменталізм і утилітаризм, він приймає трактування доцільності у прагматизмі, оскільки критерієм продуктивності досвіду виявляється те, що забезпечує ефективність прояви особистості в освітній діяльності. Тому аналітична філософія освіти має спільне не лише з герменевтичним, а й із прагматичним підходом, що передбачає також трактування користі як істини. Прагматичний аспект проявляється в тому, що основна увага зосереджується на дослідженні суспільного досвіду в його безпосередності. Це дозволяє виявити не тільки своєрідність освітньої практики, а й виявити її недоліки, і показати перспективи вдосконалення.

За Р. Пітерсом, концептуальний аналіз передбачає дослідження станів моральної свідомості і, відповідно, виникає потреба у постанові етичних питань, оскільки таким чином можна прояснити істинність висловлювань, у яких виражаються вимоги до вчинків. Однією із його центральних передумов є розмежування між значенням освіти та її змістом. Її цінність визначається імпліцитно закладеними в неї принципами та стандартами. Завдання аналітичної філософії полягає у визначенні процесу того як встановлюються її призначення і роль знання у суспільному досвіді. Поняття «освіта» передбачає, що при здійсненні навчання виникає усвідомлення цінності освіти. Для цього необхідно мати сукупність знань і концептуальну схему, а також уявлення про причини, які викликали те чи інше явище. Тому підкреслюється, що людину не можна назвати освіченою, якщо вона просто засвоїла певні навички.

Філософ вважає, що аналіз концептосфери суспільної практики дозволяє виявити найбільш оптимальне вирішення багатьох проблем в освітній сфері. На його думку, освіта має відношення до знання та розуміння, тому дослідник пропонує використовувати термін «навчання» в якості характеристики форми стану свідомого чи несвідомого досвіду. Але він вважає, що поняття «освіта» і «навчання» не є логічно обумовленими, оскільки освіта можлива і поза навчанням, оскільки окремі цілі можуть бути досягнуті без викладання. Концепт «освіта» співвідноситься також з концептом «розвиток», а в якості мети освіти виділяється здатність до самостійного вдосконалення. Важливість звернення до співвідношення понять «освіта» і «ліберальна освіта», на думку філософа, полягає у тому, що вони є свого роду заклик до освіченості. У цьому випадку лібералізація є в тому, щоб усунути обмеження з боку навчальної програми, тобто формальних вимог до змісту навчання. Р. Пітерс вказує на те, що освіта передбачає пристосування до великої кількості правил, за допомогою яких формується здатність до пізнання власних психологічних особливостей учня.

Телеологія освіти Р. Пітерса визнає безсумнівною реальністю лише суб'єкта, що пізнає. Аналітична філософія, в свою чергу, передбачає, що даність реальності у свідомості стає можливою завдяки її виявленню у мові. Своєрідність стану свідомості можна виявити лише при розгляді обумовленості раціонального та емоційного, відповідно, використання логіки визначається переживаннями, які впливають на продуктивність його використання. Це пояснює увагу до того, як переживається знання, відповідно, осмислюється його цінність. Саме тому в аналітичній філософії освіти на першому плані опиняється аксіологічний аспект пізнавального процесу, що свідчить про вплив неокантіанства. Тому розглядаючи питання цінності освіти, Р. Пітерс вказує на те, що вона повинна ініціювати діяльність, спонукати до критичного мислення і перегляду своїх переконань. Її система повинна бути спрямована на соціалізацію через навчання для подальшого сортування за навчальними досягненнями.

Засновник аналітичної філософії освіти зосереджує свою увагу на виявленні цінності освіти як для суспільства, так і для особистості. З цього погляду він описує своєрідність гносеологічної позиції традиціоналістів, які виділяють цінність освіти самої по собі, оскільки вона необхідна як інструмент суспільного досвіду, і прогресивістів, які на перший план ставлять розвиток, тоді як освіта розглядається лише як сфера саморелізації особистості. Р.С. Пітерс показує недоліки традиціоналістів, які полягають у тому, що своєрідність і унікальність особистості у пізнавальному процесі взагалі не береться до уваги, у результаті чого вона стає об'єктом освітнього процесу. Недоліки прогресивістів він бачить у тому, що надмірна увага до розвитку особистості призводить до помилкової доцільності, оскільки розвиток сам по собі поза співвіднесеністю з конкретним суспільним досвідом виявляється фактично незатребуваним. Як наслідок, Р.С. Пітерс наполягає на об'єднанні цих цільових орієнтацій у освіті в єдине ціле, і при розгляді її змісту передбачається зіставлення телеології та аксіології. Він

висуває тезу, що продуктивність освіти можлива при наявності моральності, для характеристики етапів становлення якої залучаються теорії Ж. Піаже і Л. Кольберга.

На етапі утвердження України як правової держави постає доволі суттєва проблема відставання від світових тенденцій та соціального розвитку. У такій ситуації надзвичайно актуальним є розгляд освіти в якості одного з основних пріоритетів. В той же час, для формування та реалізації якісної освітньої політики варто визначити принципи, на котрих базується державна політика у газузі освіти і тому розробка концепції модернізації вітчизняної системи освіти та її змісту стає на разі актуальним завданням. Тому при розгляді аспекту значення аналітичної філософії освіти Р. Пітерса для вдосконалення освіти на Україні робиться акцент на діяльнісному компоненті, який виявляється у визначенні форм освітньої організації, а також у пошуку оптимальних шляхів, що визначають становлення знань та освіченості за допомогою використання аналітичного методу. При цьому наголошується на важливості формування високого рівня компетентності і професійної майстерності особистості, що дозволяє віднести ці аспекти до акмеологічних. З його положень випливає, що розвиток освіти є важливим стратегічним ресурсом подолання кризових процесів, а також ключовим засобом розвитку гуманістичної сутності людини.

СПИСОК ПРАЦЬ, ОПУБЛІКОВАНИХ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

Статті у наукових фахових виданнях:

1. Волков О. Г., Пешев О. О. Інтуїтивістська етика Дж. Мура як передумова філософії освіти Р. Пітерса // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: збірник наукових праць. – Вип. 54. – Запоріжжя: Запорізька державна інженерна академія, 2013. – С. 165–174.
2. Пешев О. О. Внесок Річарда Стенлі Пітерса у розвиток аналітичної філософії освіти // Гілея: науковий вісник. – Вип. 85 (6). – К.: ПП «Видавництво «Гілея», 2014. – С. 217–221.
3. Пешев О. О. Поняття «концепт» в аналітичній філософії // Науковий вісник Чернівецького університету. Серія: Філософія. – Вип. 726–727. – Чернівці: Чернівецький національний університет, 2014 – С. 134–138.
4. Пешев О. О. Історичний розвиток концепту «освіта» // Versus. – Вип. 4. – Мелітополь: МДПУ, 2014. – С. 116–122.
5. Пешев О. О. Ліберальна освіта як компонент концепту «освіта» в аналітичній філософії // Versus. – Вип. 6. – Мелітополь: МДПУ, 2016. – С. 89–94.

Публікації у закордонних виданнях:

1. Пешев О. О. Ценность «быть образованным» в аналитической философии Р.С. Питерса // *American Journal of Scientific and Educational Research*. – No. 1 (4). – New York : Columbia Press, 2014. – С. 431–438.
2. Пешев О. О. Нормативная концепция образования в аналитической философии Р.С. Питерса // *Вестник Кемеровского государственного университета: История. Педагогика. Филология. Философия*. – Вып. 2 (62). – Т. 4. – Кемерово : Кемеровский нац. ун-т, 2015. – С. 220–223.

Колективні монографії:

1. Волков А. Г., Пешев О. О., Семикин М. А. Аналитическая философия образования Ричарда Стенли Питерса. – Мелитополь : Издательско-полиграфический центр «Люкс», 2016. – 124 с.

Публікації в інших наукових виданнях, матеріали конференцій:

1. Пешев О. О. Антропоцентричний характер інтеграції в освітньому процесі / О. О. Пешев // *Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції «Антропологічні виміри науки і освіти: досягнення та перспективи»*. – Мелітополь : МДПУ, 2012. – С. 87–89.
2. Пешев О. О. Педагогічна спрямованість етики Джорджа Мура / О. О. Пешев // *XXXII Международная научно-практическая конференция «Аспекты в реализации научных исследований»*. – Горловка, 2013. – С. 34–36.
3. Пешев О. О. Річард Стенлі Пітерс як фундатор аналітичної філософії освіти / О. О. Пешев // *Матеріали Міжнар. наук.-практ. конференції «Гармонізація культурно-освітнього простору вищої школи: соціально-педагогічні аспекти»*. – Мелітополь, 2014. – С. 246–249.
4. Пешев О. О. «Ценность быть образованным» как специфический тип ценности в аналитической философии Р.С. Питерса / О. О. Пешев // *Матеріали Всеукраїнського науково-практичного семінару «Проблеми, тенденції, перспективи екологізації культурно-освітнього простору»*. – Мелітополь, 2014. – С. 69–72.
5. Пешев О. О. Трактатування поняття «концепт» в аналітичній філософії Р.С. Пітерса / О. О. Пешев // *Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми гуманітарних та природничих наук»*. – Одеса, 2015. – С. 29–31.
6. Пешев О. О. Формирование значений понятий в общественном опыте (аналитическая трактовка Р.С. Питерса) / О. О. Пешев // *Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні питання суспільних наук: наукові дискусії»*. – К., 2016. – С. 58–62.

7. Пешев О. О. Теоретико-педагогічна спадщина Р. С. Пітерса у вітчизняній освіті / О. О. Пешев // Міжнародна науково-практична конференція «Суспільні науки: Сучасні тенденції та фактори розвитку». – Одеса, 2017. – С. 45-49.

АНОТАЦІЯ

Пешев О.О. Філософсько-освітні експлорації Річарда Стенлі Пітерса: до рецепції в українських контекстах. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.10 – філософія освіти. – Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди. – Харків, 2016.

У дисертації з філософсько-освітніх позицій досліджено філософські та педагогічні погляди одного з головних представників британської філософії освіти – Р. С. Пітерса. Показано їх обумовленість філософією пізнього Л. Вітгенштейна, а також філософією прагматизму та інструменталізму. У роботі розкрито сутність аналітичного методу у процесі вивчення проблематики, змісту та процесуальності освіти. Також набули подальшого розвитку розуміння аналітичної філософії освіти Р. С. Пітерса, уявлення про її методи, експлікація методологічних підходів, спрямованих на формування педагогів «нового» типу, які володіють аналітичним методом і успішно його використовують у своїй роботі; удосконалено механізм імплементації ідей аналітичної філософії в педагогічну освіту України.

Ключові слова: аналітична філософія, філософія освіти, прагматизм, інструменталізм, неопозитивізм, освіта, концепт.

АННОТАЦИЯ

Пешев О. О. Философско-образовательные эксплорации Ричарда Стенли Питерса: к рецепции в украинских контекстах. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата философских наук по специальности 09.00.10 – философия образования. – Харьковский национальный педагогический университет имени Г. С. Сковороды. – Харьков, 2016.

В диссертации с философско-образовательных позиций исследованы философские и педагогические взгляды одного из главных представителей британской философии образования – Р. С. Питерса. Показана их обусловленность философией позднего Л. Витгенштейна, а также философией прагматизма и инструментализма. В работе раскрыта сущность аналитического метода в процессе изучения проблематики, содержания и процессуальности образования. Также получили дальнейшее развитие понимание аналитической философии образования Р. С. Питерса, представление о ее методах, экспликация методологических подходов, направленных на формирование педагогов «нового» типа, владеющих

аналитическим методом и успешно его использующих в своей работе; усовершенствован механизм имплементации идей аналитической философии в педагогическое образование Украины.

Ключевые слова: аналитическая философия, философия образования, прагматизм, инструментализм, неопозитивизм, образование, концепт.

ANNOTATION

Peshev O. O. Philosophical and educational explorations of Richard Stanley Peters: to reception in Ukrainian contexts – Manuscript.

The thesis is for the Candidate Degree in Philosophical Sciences on speciality 09.00.10 – Philosophy of Education). – H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University. – Kharkiv, 2016.

The dissertation deals with the philosophical and pedagogical views of R. S. Peters – one of the main representatives of the British educational philosophy. Their dependence from the philosophy of «late» L. Wittgenstein and from philosophy of pragmatism and instrumentalism was demonstrated. The dissertation work represented essence of the analytical method in the process of studying the issues, content and procedural of education. In dissertation was realized the further development of analytical understanding of the R. S. Peters' analytical philosophy of education, imagination about its methods, the explication of methodological approaches, which are using in the process of «new type» of the teachers formation which having an analytical approach and successfully using it in their work; mechanism for the implementation of the ideas of analytical philosophy in the pedagogical education of Ukraine was improved.

Education, according to R.S. Peters, should be based on teaching practice and continuous improvement. English explorer was able to find a connection between pedagogical problems and deep layers of philosophical thought, especially in the field of philosophy of mind and ethics, which were based on the ideas of classical German philosophy. In this philosophy R.S. Peters found a reinforcement of his arguments deals with the curriculum, moral education, equality of educational opportunities and many other educational problems. Pointing to the necessity for achievements in the educational problems of logic and analysis, R.S. Peters was the first who noted that the philosophy of education should be to find a new conceptual basis and determine its logical principles.

The concept of education as a «family of processes» has its own form of life that somehow is desired to achieve. In the process of analyzing of educational aims R.S. Peters focuses on two, but fairly general conditions, which are inextricably linked with the concept of education, especially, with the feasibility and availability of the breadth and depth of knowledge. The purpose to focus on them we can explain by such fact that aims of education remain largely undefined, although it is stated that as an undefined concept «education» is a good starting point to see how it is possible to pursue adequate education policy. The advantage of the conceptual analysis, from the perspective of the founder of analytical philosophy of education is that it encourages to rethink the aims of education with

each new generation, as by analysis of concepts reveals the originality of social experience. These objectives should be reviewed in the light of current political, social and economic conditions because this is the only way to find their social relevance and the ideals of universal education.

For analytic philosopher «education» is a concept with the necessary regulatory relations which are logically integrated into it. However, he acknowledges that such sciences as sociology and anthropology can interpret the term «education» is more neutral, referring in this case to the socio-cultural aspect. Thus, the term «education» has several meanings depending on the identity of science which is used, so it remains ambiguous.

Philosopher also points out that the role of interest as a component of the educational process is important. The main, according to R.S. Peters, there are such interests as the ability to perform tasks, develop future performance, to overcome difficulties when fading attraction, the ability to expand the depth and breadth of understanding, which is a prerequisite for the development of the curriculum. The task of formation of such interests that are important in the cognitive aspect as training, like any activity, is the basis for intrinsic motivation, namely, how to solve problems, overcome obstacles. In this context the aim of the teacher - to give an understanding of the valuable work and forms of consciousness in such a way to explore them to the end, so the interest acts as the most powerful external motive.

Determined that the demand for social and pedagogical ideas of R.S. Peters is also linked to the fact that his work was aimed at substantiating of the forming tool of the knowledge and value of the educational system and its liberalization. Historiographical analysis of theoretical sources in the first and second section, and the study of contemporary social and educational situation and development trends in education in general allowed to develop practice-platform of adaptation to the socio-cultural realities of modern Ukraine for promoting of the modernization of the educational processes.

Keywords: analytical philosophy, philosophy of education, pragmatism, neopositivism, education, concept, logical analyse.